

Prof. Dr. MASAO MORI'NİN ANISINA

MÜCTEBA İLGÜREL

Türk tarihçileri, 23 Aralık 1996 tarihinde Tokyo'da ölen Eski Türk Tarihi uzmanı Prof. Dr. Masao Mori'yi kaybetmenin üzüntüsü içindedir. Prof. Mori, Göktürkler ve Uygurlar tarihi üzerindeki araştırmalarıyla Türk ilim âleminde haklı bir şöhret kazanmıştı. O, Türk kültür tarihinin erken çağları hakkında yaptığı orijinal yayınlarıyla dünya tarihçileri arasında da çok iyi tanınıyordu.

Prof. Dr. Masao Mori Japonya'da Shiga Prefecture'da 30 Mart 1921'de dünyaya gelmiştir. İlk ve orta eğitimini Nagahama kazasında tamamlayan Prof. Mori Tokyo İmparatorluk Üniversitesi (İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Tokyo Üniversitesi) Edebiyat Fakültesi Asya Tarihi Bölümü'nde başarılı bir öğrencilik döneminden sonra 25 Eylül 1943'te mezun oldu. Prof. Mori mezuniyetini müteakip master öğrencisi olmasına rağmen, harp yıllarında Japon Deniz Harp Okulu'nda okutman olarak görev yaptı. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi (Ekim 1945) üzerine Tokyo Üniversitesi'ne geri dönüp tekrar master öğrencisi oldu. Burada başarılı bir öğrenci olmasından dolayı bursa layık görüldü. Bursla birlikte özel araştırmacı statüsüne kavuştu.

Prof. Dr. Masao Mori 1948 yılından itibaren görevine Hokkaido Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Asya Tarihi Bölümü'nde doçent olarak devam etti. Burada iken üniversitenin idarî işlerini de yüklendi. Bu cümleden olarak Doğu Tarihi Bölüm Başkanlığı, Yamanoue Ticaret Meclisi Üyeliği, üniversitenin 100. yılı tarih danışma komitesi başkan yardımcılığı ve üniversite meclis üyeliği gibi görevler aldı.

Prof. Dr. Masao Mori 1958-1959 yıllarında bir müddet araştırmalar yapmak üzere Türkiye'de bulundu. O bu sırada Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü ile İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde görev yaptı. Ekim 1959'da Japonya'ya dönüp Tokyo Üniversitesi'ndeki görevine devam etti. Prof. Mori müteakip yıllarda birkaç defa daha Türkiye'ye geldi.

Prof. Dr. Masao Mori, Japon Akademik sistemine uygun olarak Mart 1962'de tamamladığı *Eski Kuzey Asya Göçebelere Tarihi Üzerine Bir Araştırma* adlı teziyle doktor oldu. Yoğun bir çalışma temposu ile uzmanlık alanı Göktürkler ve Uygurlar Tarihi üzerinde birçok yayın yapan Prof. MORİ, Nisan 1968'de profesörlüğe yükseldi. Bu yıllarda öğrenciler yetiştirerek Japonya'da Türkoloji araştırmalarının temelini attı. Türkiye'de takdir edilen çalışmalarından dolayı kendisine Ekim 1973'te Türkiye Cumhuriyeti Kültüre Katkı Ödülü verildi. Prof. Mori Eylül 1976-Eylül 1977 arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde misafir profesör olarak bulundu.

1 Nisan 1981'de 60 yaşında iken yaş haddinden Tokyo Üniversitesi'ndeki görevinden emekli olan Prof. Mori, bilahare Tokyo'da özel Nihon Üniversitesi'nde görev aldı. Burada iken UNESCO'nun Japonya İçişleri Komitesi üyeliği, Japonya'nın en mutena araştırma kütüphânesi olan Toyo Bunko'ya Araştırma Bölüm Başkanlığı ve Toho Gakkai Başkanlığı görevlerini de üstlendi. 1992 yılında Japon Akademisi üyeliğine seçilerek Japonya'nın bilimsel gelişmesine ve enstitülerin yeniden düzenlenmesine büyük katkıda bulundu.

Prof. Mori, Türk halkları üzerinde yaptığı araştırmalarla bu konuda öncülük etmiştir. Onun bu araştırmaları, göçebe Türklerin sosyal tarihinin ilmi temeller üzerine oturtulmasında büyük yararlar sağlamıştır. Nitekim Turfan ve Uygur göçebe Türkleri arasındaki devlet ve toplum ilişkileri konusundaki çalışmaları, büyük takdir toplamıştır. Prof. Mori'nin bu konuda hazırladığı *Historical Studies of the Ancient Turkic Peoples I* (633 sayfa, Tokyo 1967) adlı eseri 1970'de Japon Akademi Ödülü'ne lâyık görülmüştür. Bu eserin II. cildi 1992'de yayınlanmıştır (517 sayfa). Eserin III. cildi, Sayın Profesörün ölümünden sonra 1997 yılında çıkmıştır (545 sayfa).

Prof. Mori 1968 yılında Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde misafir öğretim üyesi olarak Türkiye-Japonya dostluğuna katkıda bulundu. 1982 yılında Bulgar Hükümeti'nden onur ödülü almış bulunan Prof. Mori Türk-Japon dostluğunun 100. yılı dolayısıyla altın madalyaya lâyık görüldü. Bu çalışmaları ile büyük takdir toplayan Prof. Mori, imparatorluk nişanı ile de telif edildi.

Prof. Mori, Türkçe başta olmak üzere İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça, Moğolca, Çince, Farsça dillerini bilmekteydi.

Prof. Mori iyi bir bilimadamı, geniş görüşlü ve açık kalpli bir hoca idi. Doğu'yu daha iyi tanımak için öğrencilerini daima teşvik etmiş, birçok bilim adamı yetiştirmiştir. Türk kültür tarihinin erken çağları hakkında ulaşamadığımız Çin kaynaklarını kullanarak daima orijinal yayınlar yapmıştır. Onun Türk tarihinin erken devirlerine ait katkısı sayılamayacak kadar çoktur. Türk milleti yayınlarından dolayı ona minnettardır. Prof. Mori'nin iki oğlu bir kızı bulunmaktadır.

Prof. Dr. Masao Mori'nin Japonya'da yayınlanmış makale ve kitapları için bakılabilecek eserler:

Hayaşi Touru- Umemura Hiroşi, "Japonya'da Göktürkler ve Uygurlarla İlgili Olarak Japonca Yayınlanan Araştırmaların Bibliyografyası", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten*, 1985, Ankara 1989, 210-254, Prof. MORI'nin yayınları için bk. s. 225-229.

Bibliography of Central Asian Studies in Japan 1879-March 1987, Tokyo 1988, s. 613-621.

Prof. Dr. Masao Mori'nin Türkiye'de yayınlanmış bazı makaleleri:

"Ch İ-Min Hakan'ın Bir Çin İmparatoru'na gönderdiği Mektubun Üslubu Üzerine" *Reşid Rahmeti Arat İçin*, Ankara 1966 (Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü), 363-371.

"SİCİ ve SŞÛ-CHIH", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi *Tarih Araştırmaları Dergisi* 1968, c. VI, Sayı 10-11, Ankara 1972, s. 217-223.

"A-shih-tê Yüan-Chên ve Tonyuquq" İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, c. V, 1-4, İstanbul 1973, s. 87-93.

"Kuzey Asya'daki Eski Bozkır Devletlerinin Teşkilâtı", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sayı 9, İstanbul 1978, s. 209-226.

"Çin Kaynaklarındaki Türk ve Türuk Adları" İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi *Türk Kültürü El-Kitabı*, seri II, cilt 1/b, Türk Kültür Tarihinin Erken Çağları Üzerine Araştırmalar, İstanbul 1978, III-XV.

"Soğdların Orta Asya'daki Faaliyetleri", *Belleten*, XLVII/185, Ankara 1983 (Türk Tarih Kurumu), s. 339-352.

(Sachihiro Omura ile), "1988 Kırşehir, Yozgat ve Nevşehir İlleri Yüzye Araştırmaları", *VII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Antalya 1989, s. 295-310.

